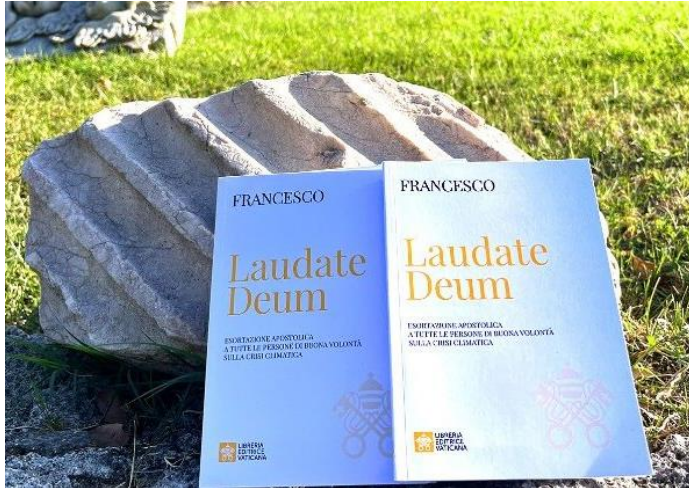

ONTVANGST VAN LAUDATO DEUM IN LATIJNS-AMERIKA

Inleiding:

Broederlijke groeten uit San Marcos, Guatemala; Dank voor de uitnodiging om onze zorgen te delen over de klimaatcrisis die we doormaken en de reikwijdte van de recente apostolische vermaning van paus Franciscus over de klimaatcrisis, *Laudate Deum*.

Het is een korte tekst, maar paus Franciscus laat zien dat hij een van de weinige wereldleiders blijft die de vrijheid heeft om zonder lafheid en met moreel en spiritueel gezag de weg van de menselijke waardigheid aan te klagen, met een hoopvolle boodschap voor de toekomst van onze wereld.

1. Toepassingsgebied van Laudate Deum:

Laudate Deum is een apostolische exhortatie in het verlengde van de bredere encycliek Laudato Si' uit 2015. In 6 hoofdstukken en 73 paragrafen vult paus Franciscus aan wat al bevestigd is over integrale ecologie, en tegelijkertijd slaat hij alarm en roept hij op tot medeverantwoordelijkheid in het licht van de noodsituatie van klimaatverandering, voordat het te laat is. **Laudate Deum** valt niet zozeer op door de "**nieuwheid**" van zijn boodschap, maar door de "**urgentie van het moment**", gekenmerkt door het pijnlijke besef van de stagnatie in de strijd tegen de klimaatcrisis en de gevolgen daarvan voor de levensomstandigheden van veel mensen.

Paus Franciscus stelt duidelijk: "*Het is nu acht jaar geleden dat ik de encycliek Laudato Si' publiceerde, [...]. Maar met het **verstrijken van de tijd** merk ik dat we niet voldoende gedaan hebben nu **de wereld die ons omarmt afbrokkelt** en misschien wel een breekpunt nadert. Afgezien van deze mogelijkheid bestaat er geen twijfel over dat **de gevolgen van de klimaatverandering steeds meer schade zullen toebrengen aan het leven en de gezinnen van veel mensen**" (LD 2), en "**omdat de situatie steeds urgenter wordt**" (LD 4).*

Het belang en de betekenis van het *Laudate Deum* ligt in de **verwijzing naar de laatsten, de afgedankten, de vergeten, wier lot op het spel staat in de klimaatcrisis**.

Het is een wereldwijd maatschappelijk probleem dat verband houdt met de waardigheid van het menselijk leven; de gevolgen ervan worden gedragen door de meest kwetsbare mensen, zowel thuis als over de hele wereld; het onthult "*een schokkend voorbeeld van structurele zonde* (LD,3)".

We geven een samenvatting van de inhoud op basis van **de drie momenten waarop paus Franciscus de werkelijkheid analyseert: Erkennen, Interpreteren en Kiezen**, wat voor ons heel belangrijk is.

Met betrekking tot het eerste moment van "**Erkennen**" wordt opgemerkt dat de **gevolgen van klimaatverandering** voor veel mensen steeds dodelijker worden; er is een **brede wetenschappelijke consensus** over de menselijke oorsprong van klimaatverandering (LD 11); en **er bestaat** nog steeds **ontkenning**, zelfs binnen de kerk, die de armen de schuld geeft van de gevolgen van klimaatverandering die hen treffen. Maar men erkent dat de mens en zijn ideologie aan de wortel van dit alles liggen, en niet de techniek.

Paus Franciscus bevestigt **nadrukkelijk**: "Hoezeer we ook proberen te ontkennen, te verbergen, te verdoezelen of te relativieren, de tekenen van klimaatverandering zijn er, steeds duidelijker. Niemand kan ontkennen dat we de afgelopen jaren getuige zijn geweest van extreme verschijnselen, frequente perioden van ongewone hitte, droogte en ander gekreun van de aarde, die slechts enkele tastbare uitingen zijn van een stille ziekte die ons allen treft" (LD 5).

In het tweede moment van "**Interpreteren**" geeft het Laudate Deum antwoord op de vraag: **hoe zijn we gekomen tot deze klimaatverandering die ons naar een kantelpunt dreigt te brengen?** De paus aarzelt niet om te bevestigen dat achter de huidige klimaatverandering en de stagnatie ervan een **onhoudbaar economisch model schuilgaat**: "Deze situatie heeft niet alleen te maken met de natuurkunde of de biologie, maar ook met de economie en onze manier van denken. De logica van maximale winst tegen de laagste kosten, vermomd als rationaliteit, vooruitgang en illusoire beloften, maakt elke oprechte zorg voor het gemeenschappelijke huis en elke zorg om de afgedankte maatschappij te bevorderen onmogelijk" (LD 31). "Dit model berust op zijn beurt op technocratie, die bestaat uit denken en leven alsof werkelijkheid, goedheid en waarheid spontaan voortkomen uit dezelfde **technologische en economische macht**" (LD 20). Bijgevolg: "Alles wat bestaat houdt op een geschenk te zijn dat moet worden gewaardeerd en verzorgd, en wordt een slaaf, een slachtoffer van elke gril van de menselijke geest en zijn capaciteiten" (LD 22). Bovendien "ging de immense technologische groei niet gepaard met een ontwikkeling van de mens in verantwoordelijkheid, waarden, geweten" (LD 24).

De huidige situatie van klimaatverandering is ook te wijten aan het **gebrek aan efficiëntie in multilaterale overeenkomsten tussen staten**: "*de overeenkomsten hebben een laag implementatieniveau omdat er geen adequate mechanismen voor controle, periodieke herziening en sanctionering van niet-naleving zijn ingesteld. [...] Ook dat "internationale onderhandelingen geen significante vooruitgang kunnen boeken vanwege de standpunten van landen die hun nationale belangen laten prevaleren boven het mondiale algemeen belang. Degenen die zullen lijden onder de gevolgen die we proberen te verbergen, zullen zich dit gebrek aan bewustzijn en verantwoordelijkheid herinneren"* (LD 51).

In het derde moment van "**Kiezen**" meent paus Franciscus dat **we nog tijd hebben om te handelen om nog dramatischer schade te voorkomen**. Maar hij vraagt ons vooral meer verantwoordelijkheid te nemen voor de erfenis die we achterlaten na onze reis door deze wereld (LD 18). De COP's zijn nog steeds een goede gelegenheid om de strijd tegen klimaatverandering aan te gaan en hij heeft goede hoop voor COP 28 in Dubai. We lopen echter "*het risico opgesloten te blijven in de logica van oplappen, oplappen, vastbinden met draad, terwijl onder een proces van achteruitgang dat we blijven voeden vooruitgang zit*" (LD 57).

De sleutel tot verandering is de **rol van maatschappelijke milieuorganisaties** die demonstreren en protesteren tijdens klimaatconferenties en, hoewel ze worden bekritiseerd als "**geradicaliseerd**", "*vullen ze in werkelijkheid een leegte in de*

samenleving als geheel, die gezonde "druk" zou moeten uitoefenen, omdat het aan elk gezin is om te denken dat de toekomst van hun kinderen op het spel staat" (LD 58).

2. Conclusies over de reikwijdte van het Laudate Deum

Paus Franciscus herinnert ons eraan dat **engagement met klimaatverandering voortkomt uit ons authentieke geloof** dat "niet alleen kracht geeft aan het menselijk hart, maar het hele leven transformeert, iemands doelen verandert, zijn relatie met anderen en zijn banden met de hele schepping verlicht" (LD 61). Hoewel **de meest effectieve oplossingen hangen van grote politieke en economische beslissingen**, nodigt de paus ons daarom uit tot verzoening met de wereld waarin we leven en roept hij ons vooral op **om onze levensstijl en consumptie te veranderen**. Daarom: "De inspanningen van huishoudens om minder te vervuilen, minder afval te produceren, verstandig te consumeren, creëren een nieuwe cultuur. Alleen al het feit dat persoonlijke, gezins- en gemeenschapsgewoonten veranderen, voedt de bezorgdheid over de onvervulde verantwoordelijkheden van de politieke sectoren en de verontwaardiging over de desinteresse van de machtigen" (LD 71).

De belangrijkste aanmaning staat in het laatste nummer: "**een mens die doet alsof hij de plaats van God inneemt, wordt het grootste gevaar voor zichzelf**". (LD 73). Het is een profetische schreeuw met diepe hoop op verandering.

Meer dan een ecologisch probleem is de klimaatcrisis **een sociaal-ethisch probleem**, dat het concept van structurele zonde weerspiegelt, dat kan worden gezien in de rechtvaardiging van de sociale ongelijkheid die deze veranderingen hebben gegenereerd; zoals het geval is op het Afrikaanse continent, waar meer dan de helft van de armen op aarde woont en dat de gevolgen van de milieucrisis ondervindt, hoewel het een minimaal deel van de vervuilende uitstoot genereert. Het is dringend "om te reageren op de nieuwe uitdagingen en om met mondiale mechanismen te reageren op uitdagingen op het gebied van milieu, gezondheid, cultuur en maatschappij, vooral om het respect voor de meest fundamentele mensenrechten, sociale rechten en de zorg voor ons gemeenschappelijk huis te consolideren". "De noodzakelijke overgang naar schone energieën zoals wind- en zonne-energie, waarbij fossiele brandstoffen worden opgegeven, heeft niet de nodige snelheid".

Afgezien van de mogelijkheid dat er geen weg terug is, "bestaat er geen twijfel over dat de gevolgen van **klimaatverandering** het leven en **de families van veel mensen** in toenemende mate zullen schaden". "We zullen de gevolgen voelen op het **gebied van gezondheid, banen, toegang tot hulpbronnen, huisvesting, gedwongen migratie, enz.**"

3. Gevolgen van klimaatverandering in Midden-Amerika en Latijns-Amerika

De documenten van het leergezag van de paus zijn gericht aan de hele kerk en mensen van goede wil in de wereld, op alle vijf continenten, en het is daarom moeilijk voor hem om antwoorden te geven op specifieke situaties. In die zin is het criterium dat men **globaal** moet **denken en lokaal handelen**, of groot denken en klein handelen, begrijpelijk. Sommigen draaien dit criterium echter ook om, door te stellen dat we **lokaal moeten denken en globaal moeten handelen**, om het lokale terug te winnen, gewoonten te behouden, lokale productie en meer respect voor het milieu en de sociale omgeving.

Laudate Deum is een recente tekst en wordt op dit moment pas verspreid in Latijns-Amerika, waardoor een objectieve beoordeling van de reikwijdte en beperkingen ervan niet mogelijk is. Ik herinner me echter dat het CELAM-document van Medellín, Colombia in 1968 een toepassing van de documenten van Vaticanum II (1960-1965) voor Latijns-Amerika zou zijn. Op dezelfde manier was het CELAM-document "Missionaire Discipelen, Bewaarders van het Gemeenschappelijk Huis" de receptie van de encycliek Laudato Si' van paus Franciscus uit 2015 over de zorg voor het Gemeenschappelijk Huis.

4. Gevolgen van klimaatverandering in Guatemala en meest getroffen sectoren

24 oktober is de Internationale Dag tegen Klimaatverandering en in deze context onderzocht Prensa Libre de **relatie tussen de economie en milieu-uitdagingen**, die steeds meer aandacht krijgt vanwege de mogelijke impact op de economische stabiliteit (cfr. **Déborah López**, 24 oktober 2023). De mate van economische impact als gevolg van klimaatverandering kan variëren afhankelijk van verschillende factoren en kenmerken van de productiestructuur van elk land. **Guatemala is een van de landen die het meest gevoelig zijn voor klimaatverandering vanwege de ligging, de geografie en het klimaat**. Deze elementen spelen een cruciale rol in de fundamentele economische activiteiten van het land, zoals landbouw, watervoorziening en de opwekking van hydro-elektrische energie (Astrid Beltetón, Universidad Rafael Landívar, Guatemala).

De Economische Commissie voor Latijns-Amerika en het Caribisch gebied (ECLAC) presenteert zorgwekkende vooruitzichten voor de **economische gevolgen van klimaatverandering in Guatemala**. De cumulatieve kosten van de meetbare gevolgen van klimaatverandering zouden kunnen variëren tussen 3,3% en 4,3% van het bruto binnenlands product (BBP). Het verlies als gevolg van de gevolgen van de klimaatverandering in Guatemala varieert van 24.291 miljoen Quetzal (ongeveer 3 miljard euro) tot 31.652 miljoen Quetzal (bijna 4 miljard euro)

Deze cijfers zouden kunnen stijgen tot respectievelijk 37,7% en 63,6% tegen het einde van de 21e eeuw. In de wereldwijde klimaatrisico-index van German Watch, voor de periode **2000 tot 2019, staat Guatemala op de 45e plaats wat betreft economische verliezen door klimaatgebeurtenissen en op de 48e plaats wat** betreft verliezen als percentage van het BBP, wat de economische impact van deze kwestie op het land benadrukt.

Andere gebieden die te maken hebben met de economische gevolgen van klimaatverandering zijn onder andere:

- Migratie
- Landbouwproductiviteit
- De stijging van de prijzen van goederen
- Intensivering van extreme weersomstandigheden die bijdragen aan armoede
- Verspreiding van ziekten door stijgende temperaturen
- De toename van conflicten in verband met beperkte middelen
- Verminderd vermogen om te werken bij hoge temperaturen
- De kosten in verband met de aanpassing van kustgebieden aan de zeespiegelstijging

In Guatemala wordt verwacht dat **de neerslaghoeveelheden van jaar tot jaar kunnen afnemen**, en er moeten dus preventieve maatregelen worden voorbereid in de landbouwsector, de voedselzekerheid en de energiesector, die op economisch gebied negatieve gevolgen kunnen ondervinden.

De afgelopen jaren heeft klimaatverandering een grotere wereldwijde impact gehad.

De dagelijkse activiteiten van bedrijven, industrieën en individuen zijn mede de oorzaak van de opwarming van de aarde. De paus stelt daarom voor om de mentaliteit te veranderen van wat te doen en hoe het te doen, en om van duurzaamheid naar duurzaamheid te gaan, die een balans zoekt tussen sociale, milieu- en economische aspecten.

5. Aanvullende gegevens over de realiteit van Guatemala:

Guatemala is een land met veel natuurlijke rijkdom, maar deze is verloren gegaan door acties die het milieu bedreigen: extractieve activiteiten zoals mijnbouw, raffinaderijen en megaprojecten zoals

hydro-elektrische centrales en monoculturen, die het verlies van grote bosgebieden, verlies van biodiversiteit en verlies van wateraanvulling veroorzaken.

De achteruitgang van het milieu heeft ernstige sociale en economische gevolgen gehad in Guatemala. In de afgelopen veertig jaar is 60 procent van het bosareaal verloren gegaan en is 90 procent van het oppervlaktewater vervuild. Guatemala is het op drie na meest kwetsbare land ter wereld voor natuurrampen.

Permanente gevaren met een hoog risico van overstromingen van rivieren, steden en de kust; aardbevingen, aardverschuivingen, orkanen, tropische depressies, extreme hitte en bosbranden, naast waterschaarste, hebben een hoge menselijke tol geëist en een negatieve invloed op de productiviteit, wat op zijn beurt een waardig leven voor alle Guatemalteken vertraagt. Veel milieuactivisten stellen echter dat **economische groei en sociale rechtvaardigheid niet ten koste van het milieu mogen gaan**.

6. Acties ten gunste van de zorg voor het gemeenschappelijk huis in Guatemala

1. Milieu- en mensenrechtenorganisaties:
 - Mensenrechtenbureau van het Aartsbisdom Guatemala
 - Santa Rosa Diocesane Commissie voor Natuurbescherming (Codidena)
 - Xinca parlement in de noordoostelijke regio van Guatemala (Jalapa, Jutiapa, S. Rosa tegen de Escobal mijn in San Rafael Las Flores).
2. Gemeentelijke raadplegingen van omwonenden over mijnexploitatie in 6 gemeenten in het land, vanwege het feit dat de Mijnbouwwet grote transnationale bedrijven bevoordeelt: de wet voorziet slechts in 1% royalty's voor het land, de milieueffectrapportages worden door de bedrijven zelf betaald en er is geen sprake van lokale ontwikkeling, zoals gebeurde met de Marlin mijn in San Marcos, na 10 jaar exploitatie. Bovendien heeft het de corruptie bij de overheid niet bevorderd.
3. Vreedzaam verzet op plaatsen waar mijnbouwvergunningen zijn: Casillas, Santa Rosa, La Puya in San Pedro Ayampuc, Asunción Mita, Jutiapa;
4. Ecologisch Netwerk Meso-Amerika (REMAM), van Mexico tot Panama. In juni spraken we ons uit tegen een havenproject in de baai van Amatique, Izabal, omdat het naar verwachting grote gevolgen zal hebben voor het milieu.
5. Het versterken van agro-ecologie in sommige bisdommen in Guatemala, aangezien het een agrarisch land is. Door de gevolgen van de klimaatverandering zijn sommige gewassen echter verloren gegaan en veel mensen hebben ervoor gekozen om naar de Verenigde Staten en andere landen te migreren op zoek naar een betere toekomst voor hun kinderen.

+ Bernabé Sagastume Lemus
Bisschop van San Marcos – Guatemala

2 november 2023

Voor vragen of nadere informatie kan contact worden opgenomen met Vastenactie. Wij zullen – als dat gewenst of nodig is – uw vraag voorleggen aan bisschop Lemus. U kunt ons bereiken via info@vastenactie.nl. Doe dat dan met in het onderwerp: "Laudate Deum – vraag voor bisschop Lemus"